

Tartu Ülikool
Loodus- ja täppisteaduste valdkond
Ökoloogia ja maateaduste instituut
Geograafia osakond

Bakalaureusetöö inimgeograafias (12 EAP)

**Venekeelse elanikkonna Tallinna-sisene ränne perioodil 2000-
2011**

Elina Maarja Suitso

Juhendajad:
MSc Kadi Mägi
PhD Kadri Leetmaa

Kaitsmisele lubatud:
Juhendaja:
Osakonna juhataja:

Tartu 2018

Venekeelse elanikkonna Tallinna-sisene ränne perioodil 2000-2011

Bakalaureusetöö

Elina Maarja Suitso

Lühikokkuvõtte. Antud bakalaureusetöös on uuritud venekeelse elanikkonna Tallinna-sisest rännet perioodil 2000-2011. Venekeelne elanikkond koondub Tallinnas kindlatesse piirkondadesse, kus on tüüpilised nõukogude aegsed paneelramurajoonid. Kõrgharidusega inimesed rändavad rohkem piirkondadesse, mis muidu venekeelset elanikkonda kaotanud on. Mida rohkem on venekeelset elanikkonnal seoseid Eestiga, seda suurem on rändeaktiivsus ning tõenäosus kolida kontsentratsioonipiirkondadest eemale.

Märksõnad: vähemusrahvus, elukohavahetus, linna-sisene ränne, Tallinn

CERCS kood: S230 Sotsiaalne geograafia
S250 Demograafia

Russian-speaking population's internal migration in Tallinn in the period of 2000-2011

Bachelor thesis

Elina Maarja Suitso

Abstract. This bachelor thesis examines the internal migration of the Russian-speaking population in Tallinn from 2000 to 2011. The Russian-speaking population mostly inhabits certain regions, where Soviet era apartment buildings are typically located. The people with higher education migrate more to the areas that have previously lost its Russian-speaking population. The more connections the Russian-speaking population has with Estonia, the greater is the intensity of their migration and their probability to move away from the concentration areas.

Key words: minority, residential mobility, internal migration, Tallinn

CERCS kood: S230 Social geography
S250 Demography

Sisukord

Sissejuhatus	4
1. Teoreetiline taust	6
1.1. Immigrantrahvastiku ränne uutes elukohariikides	6
1.2. Venekeelne elanikkond Eestis	9
1.3. Venelased Tallinnas	11
2. Andmed ja metoodika	13
2.1. Kasutatud andmed	13
2.2. Metoodika	13
3. Tulemused	15
3.1. Venekeelse elanikkonna paiknemine 2000. aastal	15
3.2. Venekeelse elanikkonna paiknemine aastal 2011	16
3.3. Analüüsiialuse elanikkonna rändeintensiivsus	17
3.4. Muutused venekeelse elanikkonna paiknemises perioodil 2000-2011	18
3.4.1. Erinevused põlvkondade lõikes	18
3.4.2. Erinevused keeleoskuse lõikes	20
3.4.3. Erinevused kodakondsuse lõikes	21
3.4.4. Erinevused hariduse lõikes	22
3.4.5. Erinevused vanuse lõikes	23
4. Arutelu ja järeldused	24
Kokkuvõte	26
Summary	28
Tänuavaldused	30
Kasutatud kirjandus	31

Sissejuhatus

Linnasisene elukohamobiilsus on üks protsesse, mis linna naabruskondadele näo annab ning nende rahvastiku koosseisu kujundab. Elukohamobiilsus mõjutab oluliselt ka rahvusgruppide paiknemist linnaruumis ning võib põhjustada rahvusgruppide eraldumist üksteisest ehk etnilist segregatsiooni. Vähemusrahvuste elukohamobiilsust on peetud ka üheks indikaatoriks, mis näitab nende integratsiooni ning kaasatust uude ühiskonda (Bolt, Kempen 2010). Kui vähemusrahvused rändavad näiteks naabruskondadesse, kus elab väga palju enamusrahvuse esindajaid, siis on nad üldjuhul ka rohkem ühiskonda paremini integreerunud, võrreldes nendega, kes eelistavad elada omarahvuselises keskkonnas. Rahvusgruppide elukohamobiilsus ja etnilise segregatsiooni mustrite muutumine on saanud tähelepanu väga paljudes riikides ning seda ka Eestis, kus vähemusrahvused moodustavad märkimisväärse hulga kogu riigi elanikkonnast.

Sisserändetaustaga venekeelne elanikkond moodustab pea kolmandiku kogu Eesti elanikkonnast. Nõukogudeaegse sisserände- ja eluasemepoliitika tagajärjel elas venekeelne elanikkond nõukogude aja lõpus nii asutussüsteemis kui ka linnaruumis segregeerunult ning need mustrid on püsivad tänini. Erinevad uurimused on näidanud, et segregatsioonimustrid on suuresti püsima jäänud, sest venekeelne elanikkond on võrreldes eestlastega olnud oluliselt vähem mobiilne ja seda just linnast välja rännates (vn nt Mägi jt. 2016, Tammaru jt. 2013). Kuigi linnasisest rännet on siiani veel vähe uuritud, näitas üks Tallinna põhjal tehtud hiljutine uurimusi, et linnasiseselt rändab venekeelne elanikkond peaaegu sama aktiivselt nagu eestlased (Mägi jt. 2016). Selle põhjal võiks eeldada, et linnasisene elukohamobiilsus mõjutab rohkem ka venekeelse elanikkonna paiknemist ning juba väljakujunenud segregatsioonimustreid linnas.

Antud töö keskendubki venekeelse elanikkonna linnasisestele elukohavahetustele. Täpsemalt vaatleme 2000. ja 2011. aasta rahvaloenduse vahelist perioodi. Töö eesmärk on kaardistada venekeelse elanikkonna ümberpaiknemine Tallinnas selle ajavahemiku jooksul. Lisaks püütakse töö käigus välja selgitada, kas ja kuidas eristub venekeelne elanikkond siserändes erinevate sotsiaalmajanduslike ja demograafiliste tunnuste alusel. Segregatsioonikirjanduses on välja toodud, et erinevate tunnustega vähemusrahvuse esindajad teevad elukohavalikutel sageli erinevaid otsuseid. Selles töös jaotatakse venekeelne elanikkond erinevatesse rühmadesse kodakondsuse, eesti keele oskuse, sisserände põlvkonna, hariduse ning vanuse järgi. Töö eesmärgist tulenevalt püütakse analüüsi käigus vastata järgnevatele uurimisküsimustele:

1) millised on venekeelse elanikkonna Tallinna-sisese rände suunad; millised piirkonnad võivad ja kaotavad venekeelset rahvastikku perioodil 2000-2011?

2) kas ja kuidas erineb linnasisene ränne kodakondsuse, eesti keele oskuse, sisserände põlvkonna, hariduse ja vanuse lõikes?

Uurimistöö koosneb neljast peatükist. Esimeses peatükis on antud teoreetiline ülevaade immigrantrahvastiku rändest uutes elukohariikides ning seejärel venekeelsest elanikkonnast Eestis ja Tallinnas. Teises peatükis tutvustatakse töös kasutatud andmeid ning meetodikat. Kolmandas peatükis on esitatud peamised uurimistulemused. Neljas peatükk koosneb arutelust ning järeldustest.

1. Teoreetiline taust

1.1. Immigrantrahvastiku ränne uutes elukohariikides

Immigrantrahvastik ning erinevate rahvusrühmade paiknemine linnades on kõneainet pakkuv teema mitmetes riikides üle maailma. Sageli koonduvad vähemusrahvused linnaruumis kindlatesse piirkondadesse ja põhirahvusest eraldatult (van Kempen, Özüekren 1998). Põhjuseid selleks on mitmeid. Näiteks eelistavad vähemusrahvused linnades sageli elama asuda piirkondadesse, kus on ees juba nende rahvuskaaslased (Boschmann, van Ham 2015; Bolt, Kempen 2010; Clark et al. 2014). Hollandi linnades tehtud uurimus näitas, et sealseid vähemusrahvused (türklased ja marokolased) mitte ainult ei domineerinud kindlates piirkondades, vaid jäid samasse piirkonda elama ega muutnud oma asukohta (Bolt, Kempen 2010). Teisalt soovivad enamusrahvuse esindajad lahkuda piirkondadest, kus on palju vähemusrahvuseid (Clark, Couter 2015). See soov võib tuleneda sellest, et ei taheta elada piirkonnas, kus immigrantrahvastiku osakaal kasvab (seda võivad mõjutada näiteks negatiivsed hoiakud vähemuste ja eelarvamused suhtes). Etniline segregatsioon võib nii püsida aastakümneid, ilma et vähemusrahvused enamusrahvusega seguneksid.

Kontsentratsiooni piirkondadest välja kolimist on etnilise segregatsiooni kirjanduses peetud üheks integratsiooni indikaatoriks (Bolt, van Kempen 2010). Clark jt (2014) keskendusid oma uurimuses inimeste elukohavalikutele ning elukohamuutustega kaasnevale naabruskonna muutusele Suurbritannias. Vaadeldi, kas elukohamuutusega muutus ka naabruskond ehk siis kas ränne mõjutab ka segregatsiooni. Muuhulgas vaadeldi mustanahaliste paiknemist linnas. Leiti, et suurem osa mustanahalisest elanikkonnast elab sotsiaalmajanduslikult mahajäänud piirkondades, tekitades seal nn etnilise enklaavi.

Et saada teada, mis mõjutab vähemusrahvuste paiknemist ning linnasisest rännet, on erinevad uurimused immigrantrahvastiku rännet analüüsinud mitmete eri näitajate lõikes. Näiteks mängib inimeste elukohavalikutel olulist rolli nende sotsiaalmajanduslik olukord (nt Clark et al. 2014; Bolt, Kempen 2009). Clark jt (2014) on välja toonud selle, et enamikel majapidamistel on rahalised võimalused piiratud ning see takistab kinnisvara ostmist paremasse ning eelistatumasse piirkonda. See, et elukohta vahetavad pigem koduomanikud kui üürilised (Bolt, Kempen 2010) rõhutab majandusliku olukorra olulisust ühe määrava tegurina, kuna koduomanikel on üldjuhul rohkem materiaalseid võimalusi, et mujale kolida. Linnasiseselt ei ole kinnisvarahind erinevates piirkondades sama ning selle järgi tekivad

jõukamad ning vaesemad piirkonnad. Materiaalsete võimaluste puudumisel ei saa inimesed liikuda vaesematest piirkondadest rikkamatesse, isegi kui nad seda soovivad. Kuna tavaliselt pole vähemusrahvused uutes riikides (vähemalt alguses) kõrgepalgalistel töökohtadel, kitsendab majanduslik olukord nende elamispiirkondade valikut. Lisaks sissetulekule võib olla ka inimesest sõltumatuid piiranguid, näiteks ei soovita immigrantidele kortereid üürida. Immigrantidel on raske ligi pääseda eraüriturgudele, kuna omanikud väldivad neid näiteks teistsuguse kultuuri pärast. Bolt ja Kempen (2010) leidsid, et lisaks sissetulekule on oluline ka haridustase ja vanus; kõrgema haridustasemega inimesed on mobiilsemad kui madalama haridustasemega inimesed ning nooremad inimesed kolivad tihedamini kui vanemad inimesed. Seda toetab ka Clarki (2009) uurimus Ameerikas, kus tuli välja, et jõukuse ja hariduse kasvuga suureneb ka tõenäosus kolida rohkem piirkondadesse, kus domineerib enamusrahvus. See näitab, et haridus ja sissetulek mõjutab piirkonnavalikut elukoha muutmisel.

Immigrantrahvastiku elukohavalikuid võib mõjutada ka keelesokus. Keeleoskust peetakse üheks oluliseks sammuks uude ühiskonda sulandumisel, see aitab kaasa majanduslikule edule ning sotsiaalsele integratsioonile ning seda seostatakse vähemusrahvuste üldise heaoluga uues riigis (Florax et al. 2004). Keeleoskuse esiletõstmine on vajalik, kuna keel on igapäevane suhtlusvahend ning mõjutab ka mitmeid teisi faktoreid. Tõenäoliselt on keelesokus oluline tööotsinguil, mis omakorda mõjutab majanduslikku heaolu ning viimane omakorda elukohavaliku võimalusi.

Vähemusrahvustel on tihti erinev keel, traditsioonid, kombed. Neid valdkondi koondades võib rääkida kultuurist, mis on rände kontekstis oluline, kui kolitakse uude piirkonda, kus on teised töökspidamised. Bolt ja Kempen (2010) uurisid oma uuringutes ka seda, kui hästi on vähemusrahvuslased uut kultuuri omandanud ning kuidas see mõjutab rännet. Kultuuri faktoril oli ainult väike positiivne mõju sisserändajate mobiilsusele ning see ei omanud tähtsust naabruskondade valikul. Küll aga suurendab samasse kultuuriruumi kuulumine suhtlemise ja teineteisemõistmise tõenäosust, kuna osapoolte vahel on usaldus ühisest kultuurist tulenevate ootuste ning uskumuste tõttu (Florax et al. 2004).

Naabruskonna valikut mõjutab ka diskrimineerimine. Vähemusrahvustel, keda diskrimineeritakse, ei ole lihtne kolida soovitud piirkondadesse (Bolt, Kempen 2010). Samas tahavad mitmed rahvusgrupid sageli elada koos oma rahvuskaaslastega, sest nad tahavad elada lähedal etniliselt spetsiifilistele teenustele ja suhelda omakeelses võrgustikus

(Boschmann, van Ham 2015). Etniliselt sarnases piirkonnas on tõenäoliselt ka sarnane kultuuriruum, mis toob kaasa eelnevalt mainitud kohalike elanike omavahelise tuleneva usalduse ning ka ühtekuuluvustunde.

Erinevates uurimustes on vaadeldud ka seda, kuidas linnasisest liikumist mõjutab see, mitmendat põlvkonda inimene riigis elab (vt nt Bolt, Kempen 2010). Ilmnes, et kõige enam kolivad mitte-kontsentratsiooni piirkondadesse just teise põlvkonda kuuluvad inimesed. Esimese põlvkonda kuulujate puhul vaadati ka seda, kas riigis viibitud aeg mõjutab rännet: riigis viibitud aeg ei omanud tähtsust naabruskonna valikul, kuid see mõjutas rände tõenäosust - mida kauem esimese põlvkonna inimesed olid Hollandis viibinud, seda vähem mobiilsed nad olid.

Etnilisi erinevusi linnaruumis on kirjeldatud ka USAs tehtud uurimustes (Freeman, 2000). Siin on mustanahalised linnaruumis sageli eraldunud valgetest. Ehkki mustanahaliste tendents elada oma rassi inimestega koos võib olla ka eelistus, on ka siin mitmeid piiravaid tegureid, mis nende elukohavalikuid piiravad, sealhulgas rahalised võimalused ja etniline diskrimineerimine. Samuti ilmneb Freemani (2000) uurimusest, et oluline roll on ka inimese haridusel. Kõrgema omandatud haridustasemega etnilised vähemused - nagu latiinod ja asiaadid - elavad suurema tõenäosusega piirkondades, kus on rohkem valgeid.

Ida-Euroopas on immigrantrahvastiku rännet ja elukohavalikuid analüüsivaid uurimusi tehtud vähe. On leitud, et Ukraina immigrandid Poolas liituvad kohapealse ukrainakeelse vähemusega (Triandafyllidou 2009). Brade jt (2009) uurimuses selgus, et näiteks Budapestis on romade (mustlaste) kommuunid eraldunud ning moodustanud etnilised enklaavid. Sotsiaalne segregatsioon toimub ka Vilniuses, kus Poola või Vene päritolu Leedu kodanikud elavad tõenäolisemalt piirkondades, kus ehitised on halvemas olukorras. Peterburis ei ole sotsiaalne struktuur madalama ja keskmise sissetulekuga rühmade puhul muutunud, 1990ndate algusest alates on need rühmad elanud paneelilamupiirkondades (Brade et al 2009). Taoline püsivus ühes piirkonnas näitab suhteliselt väikest kavatsust liikuda.

Kokkuvõtteks võib öelda, et erinevad uurimused linnasiseste elukohavalikute kohta on näidanud, et eksisteerivad erinevused vähemus- ja enamusrahvuste rändel. Uude piirkonda kolides muutub kultuuri- ja keeleruum, mis teeb elukohavaliku vähemusrahvuste jaoks keerulisemaks. Võimalusel koonduvad vähemusrahvused teiste sama rahva esindajatega sarnasesse piirkonda, selle põhjuseks võib olla tuttav keeleruum ning sotsiaalne infrastruktuur (nt omakeelne kool). Võib järeldada, et vähemusrahvuste linnasisest rännet mõjutavad

erinevad sotsiaalmajanduslikud tunnused, olenemata riigist, kuhu on elama mindud. Samasugused trendid on tõenäolised ka Eestis.

1.2. Venekeelne elanikkond Eestis

Enne Teist maailmasõda, aastal 1934, moodustasid vähemusrahvad umbes 12% Eesti kogurahvastikust; peamised rahvusgrupid olid venelased, sakslased, rootslased, juudid ja lätlased (Tammaru, Kulu 2003).

Pärast II maailmasõda algas suuremahuline sisseränne teistest Nõukogude Liidu liiduvabariikidest (peamiselt Venemaalt, Valgevenest ja Ukrainast). Ränne neist Nõukogude Liidu osadest Eestisse oli intensiivne kogu nõukogude okupatsiooni jooskul. Peamised sisserändevood tulid vahetult pärast II maailmasõda, kui siia tuli lojaalset administratiivtöajõudu (parteijuhte ja funktsionääre), samuti hakkasid esimestel nõukogude okupatsiooniaastatel kiiresti kasvama tööstuslinnad. Teine suurem voog oli 60ndate lõpus ja 70ndate alguses, Nõukogude Liidu kõrghetkel, mil levis tööjõupuudus ning inimesed vahetasid elukohta töö tõttu. Hiljem Eestisse asunud immigrantide puhul oli olulisem roll individuaalsetel plaanidel ning pere- ja sõprussuhetel. (Tammaru, Kulu 2003) Hilisemad immigrandid tulid tõenäoliselt Eestisse oma varasemalt siia tööle saadetud pereliikmete juurde. Teisalt võisid venekeelsed saabuda siia ka omal huvil, eriti kuna Tallinn oli Nõukogude Liidus väga oluline tööstuslinn.

Venekeelse elanikkonna kasvu juures oli suur roll industrialiseerimisel. Tööstused loodi Nõukogude Liidu poolt ning sellega kaasnevalt toimus suur immigratsioon teistest Nõukogude riikidest, kust inimesed suunati Eestisse tööle. (Kährnik, Ruoppila, 2002) Suured tööstusettevõtted ja töökäte puudus olid ühed olulisemad põhjused, miks Eestisse tulla. Industrialiseerimisest ja suurenenud sisserände tagajärjel tekkis tööstuspiirkondades eluasemepuudus. Eluasemepuuduse vähendamiseks hakati rajama suuri paneelramurajoone, kuhu suunati elama eeskätt sisserändajaid, kes tööstustesse tööle tulid. Ühtlasi võib öelda, et tollane eluasemepoliitika, mis eelistas uute moodsate elamispiirkondade jagamisel venekeelset elanikkonda, kujundaski välja etnilise ja ruumilise segregatsiooni, mille mõjud ulatuvad tänaseni.

Suur osa (kolm neljast) Eestisse saabunud vene kodukeelega inimesest elab siiani nõukogude ajal välja kujunenud piirkondades. Üks neist on pealinn Tallinn ning teine populaarne piirkond on tööstuslik Ida-Virumaa. Tänapäev on need piirkonnad venekeelse elanikkonna seas populaarseimad. Tammaru ja Kontuly (2011) leidsid, et üks teguritest, mis samuti mõjutab venekeelse elanikkonna osatähtsust neis piirkondades on see, et eestlased ka lahkuvad neist linnadest suurema tõenäosusega - kui venelased, mistõttu venekeelt kõneleva rahvastiku osakaal neis piirkondades tõuseb veelgi. Kuna neis linnades on kunagi olnud suurtööstused ning sinna on suunatud venekeelne elanikkond, võib olla nende populaarsus seletatud sellega, et seal on venekeelne infrastruktuur ning omakeelsete seas elamine on mugavam. Kuigi immigratsioon Eestisse hajus tööstuslinnadest ka kaugemale, paiknes venekeelt kõnelev rahvastik riigis ikka pigem kontsentreeritult (Tammaru, Kulu 2013).

Linnapildis kujundab venekeelse rahvastiku paiknemist see, et eestlased lahkuvad suurema tõenäosusega piirkondadest, kus on suur venekeelse elanikkonna osakaal ning see suurendab kaudselt etnilise segregatsiooni kasvu (Tammaru, Kontuly 2010). Lisaks mõjutab venekeelse rahvastiku vähest mobiilsust venekeelse rahvastiku olemasolu ning venekeelne infrastruktuur praegustes elukohtades - tõenäolisemalt jäädakse just nendesse piirkondadesse või kui rännatakse, siis juba tuttavatesse piirkondadesse, kus on samuti ees ootamas omakeelne keskkond (Tammaru jt. 2013).

Venekeelse elanikkonna paiknemist Tallinnas võib mõjutab ka inimeste majanduslik olukord, mil materiaalsest võimekusest tulenevalt kitseneb ka elukohavalik. Venekeelse ja eestikeelse elanikkonna töökohad on erinevad. Kui suur hulk venelasi industrialiseerimisel Eestisse saabus, oli suur rõhk just tehastel ning nende töölitel. Kui majandusolud 1990 . aastatel kiiresti muutusid, kasvas teenindussektori olulisus. Küll aga oli varasematel tehasetöölitel raskem muutustega kaasas käia ning teenindussektorisse tööle minna. Nõukogude ajal, kui riigikeeleks oli vene keel, polnud tehastesse tööle tulnud immigrantidel tarvis õppida eesti keelt, kuid kui riigikeeleks sai eesti keel, siis ka teenindussektorisse tööle asumisel oli tarvis eesti keelt. Nii võiski üheks põhjuseks, miks oli venekeelt kõneleval elanikkonnal raske majanduse muutumisel uut töökohta teenindussektoris saada, olla keel. 2010. aastal tehtud uurimuses tuleb välja see, et kontoritöölised, eriti juhtivatel kohtadel, on pigem eestlased, ning venekeelne elanikkond on valdav tootmistöölised, eriti kvalifitseerimata tööliste seas (Tammaru, Kontuly 2010). Keeleproblemaatika võib olla üks suurimaid põhjuseid, miks venekeelne elanikkond eestikeelsest eristub. Eesti venekeelse elanikkonna keeleprobleem on erisugune ka selle tõttu, et varasemalt oli pikka aega riigikeeleks vene keel, mis asendus eesti

keelega alles 1991. aastal. See tähendab, et venekeelsel elanikkonnal oli järsku tarvis hakata kasutama keelt, milleks neil varem vajadust polnud.

Keeleoskuse ja kodakondsuse mõju elukohavalikule on suur, kuid oluline on ka see, mis rahvusest partneriga koos ollakse. Eesti keele oskus, Eesti kodakondsus ja eestlasest partneri olemasolu suurendab eestlaste piirkondadesse kolimise tõenäosust (Tammaru, Kontuly 2010). See toetab keeleoskuse olulisust, kuna nii kodakondsus kui ka eestlasest partneri olemasolul on seos keelega tugevam. Eesti rahvusest partneri puhul võib igapäevane suhtluskeel olla vene keele asemel eesti keel ning teiseks tuleb sellega kaasa ka kultuuriliste erinevuste vähenemine. Ehk siis üleminek on loomulikum ning selle tõttu on eestlaste piirkondadesse kolimine lihtsam.

1.3. Venelased Tallinnas

Tallinn on rahvuslikult koosseisult väga mitmekesine linn, kus eestlased moodustavad ainult poole (53,3%) ning ülejäänud muud rahvused. Kogumiku Tallinn arvudes (2018) andmetel on kõige kaalukama rahvusvähemuste grupina esindatud venelased, kes moodustavad kogu rahvastikus 38%. Kuna tihtipeale kõnelevad ka valgevenelased ja ukrainlased vene keelt, siis võib arvesse võtta ka nende osakaalu ning sel juhul on antud grupi suurus juba 43%. Selle põhjal võib öelda, et venekeelse elanikkonna osakaal on Tallinna linnas olulise tähtsusega. Keelekasutuselt kõneleb eesti keelt vaid 51% elanikest, kuid vene keelt 45% (koos ukraina ja valgevenega 47%), mis toetab venekeelsete kodanike osakaalu ning olulisust linnas.

Kui vaadata eri rahvuste paiknemist linnaruumis, tulevad välja eri rahvuste valikud linnaosade kontekstis. Protsentuaalselt on enim eestlasi Nõmme ning Pirita linnaosades, kuid venelasi Lasnamäe (62%) ja Haabersti linnaosades; Lasnamäe ja Haabersti on kõige populaarsemad ka ukrainlaste ning valgevenelaste seas (Tallinn arvudes 2018).

Tänapäevased elukohavaliku eelistused on mõjutatud ajaloost, nagu sai ka varem välja toodud. Eluasemepoliitika eelistati sisserändajaid kohalike ees ning nad paigutati uute piirkondade korteritesse, mis olid ehitatud varasematele põllumajanduslikele maadele Mustamäel, Väike-Õismäel ja Lasnamäel. Antud piirkonnad, eriti Lasnamäe, kujunesid seeläbi venelaste seas ajapikku populaarseks, kuna oli juba harjutud seal elama.

Venekeelse elanikkonna paiknemist linnaruumis on mõjutanud ka eestlased. Osalt riiklikutesse paneelelamupiirkondadesse saamise keerukuse tõttu ning teisalt traditsioonide tõttu ehtasid paljud eestlased ka ühepereelamuid ning asusid sinna elama. Lõpuks oli vähemusrahvuste osakaal pärast Teist maailmasõda paneelelamutes suurem kui eestlaste osakaal. (Org, 1989, cit. Kährik, Ruoppila 2003)

90ndate aastate lõpus ning 2000ndateil sooviti nõukogudeaegsetest paneelmajadest pigem lahkuda, kuna kasvas jõukus ning võimalus laenu võtta oli suurenenud, eluasemeintressid vähenenud. (Tammaru jt. 2003). Selle järgi muutusid ihaldusväärsemateks piirkondadeks Nõmme, Merivälja, Kakumäe ja Mähe, kuid venekeelne elanikkond nendesse paikadesse elama ei asunud. Selle põhjuseks võib olla see, et venekeelsed olid juba juurdunud teistes piirkondades, mis juba olemasoleva venekeelse infrastruktuuri tõttu nende jaoks atraktiivsemad olid.

Tallinna-sisesel rändel on juba varasemalt uuritud, et venekeelt kõnelevad inimesed eelistavad kolida piirkondadesse, kus on suurem venekeelse rahvastiku osatähtsus, üldjuhul on need paneelelamupiirkonnad (näiteks Lasnamäe, Mustamäe, Väike-Õismäe) (Leetmaa 2016/ 2017).

2. Andmed ja metoodika

2.1. Kasutatud andmed

Töös on uuritud venekeelseid elanikke ning nende rännet Tallinnas. Kasutatud on Statistikaameti 2000. ja 2011. aasta rahvaloenduse ühendatud andmebaasi, mis võimaldab jälgida sel perioodil toimunud elukohavahetusi. Analüüsi osas on venekeelne elanikkond eristatud eesti keele oskuse, kodakondsuse, sisserände põlvkonna, vanuse ning hariduse järgi. Põlvkondade vaheline eristus toimus sünnikoha ning vanemate sünnikoha järgi. Keeleoskuse puhul on analüüsi osas võrreldud eesti keelt oskavaid ja mitteoskavaid venekeelseid. Kodakondsuse puhul on võrreldud kolme erineva grupi rändekäitumist: Eesti kodakondsusega, määratlemata kodakondsusega ning Vene, Ukraina ning Valgevene kodakondsusega venekeelseid elanikke. Esimesse põlvkonda kuuluvad inimesed, kes ise ja kelle vanemad on sündinud väljaspool Eestit; teise põlvkonda kuuluvad inimesed on ise sündinud Eestis, kuid vanemad (vähemalt üks vanem) on sündinud väljaspool Eestit; kolmandasse põlvkonda kuuluvad inimesed, kelle puhul nii vanemad kui ka nad ise on sündinud Eestis. Sotsiaalmajanduslikest näitajatest on vaatluse alla võetud haridus ning analüüsi kaasatud alg- ja kõrgharidusega inimesed. Demograafilistest näitajatest keskendutakse vanusele ning võrreldakse järgneva vanusegruppe: noori (15-29) ja vanemaealisi (55+). Need vanuserühmad erinevad tavaliselt üksteisest rändeintensiivsuse ja –suundade poolest (Jõeveer 2003).

2.2. Metoodika

Andmeanalüüs on teostatud programmi MSExcel abil ning kaartide tegemisel on kasutatud programmi ArcMap 10.5.1. Venekeelse elanikkonna rände analüüsiks arvutati välja erinevate analüüsialuste gruppide rändeintensiivsused ning rändesaldokordajad.

Rändesaldokordaja (SK) on uuritava ruumiüksuse rändesaldo (S), mis on jagatud perioodikeskmise rahvaarvuga (R) ning mille tulemus on esitatud promillides. Rändesaldokordaja arvutamisel kasutati valemit:

$$SK = \frac{S}{R} * 1000 \text{ ‰}$$

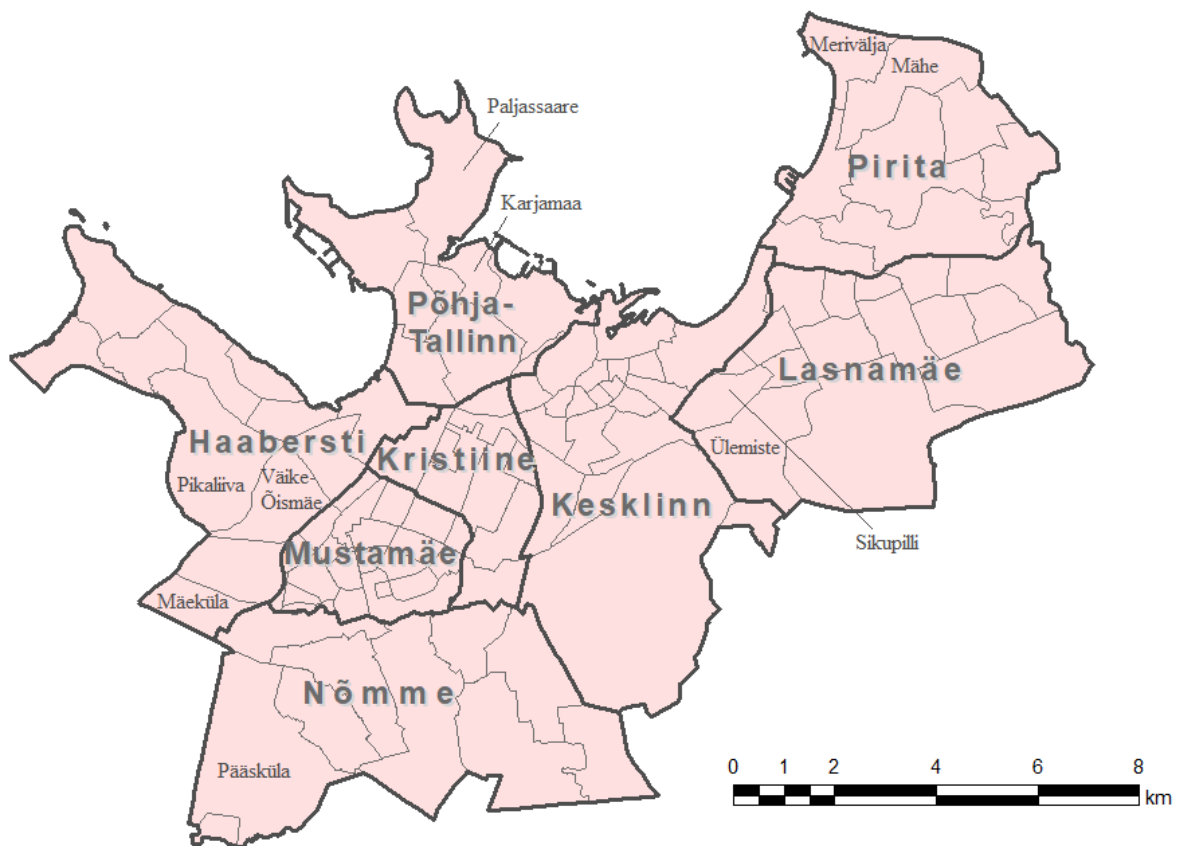
Rändesaldo (S) on uuritavast ruumiüksusest lahkunud ja sinna saabujate vahe ajavahemikul 2000-2011. Positiivne rändesaldo ($S > 0$) tähendab seda, et antud üksuses on ülekaalus sisseränne ning negatiivne rändesaldo ($S < 0$) tähendab seda, et uuritav üksus kaotab elanikke.

Rändeintensiivsus on elukohavahetuse suhe tuhande uuritavas piirkonnas elava inimesega. Rändeintensiivsuse arvutamiseks kasutatav valem:

$$\text{Rändeintensiivsus} = \frac{\text{rändajate arv} * 1000}{\text{kogu rahvaarv mingis grupis}}$$

Tulemuste korrektsemaks näitamiseks jäeti välja piirkonnad, kus keskmine rahvaarv oli alla 20 inimese. Sellistes piirkondades, kus eelnevalt pole venekeelt kõnelevad inimesi elanud või nende arv on olnud väike, tõstavad ka vähesed lisandunud inimesed tõstavad arvutustes rändesaldokordajat.

Töö analüüsiüksuseks valiti Tallinna asumid (vt Joonis 1).

Joonis 1 Tallinna linnaosad ning asumid

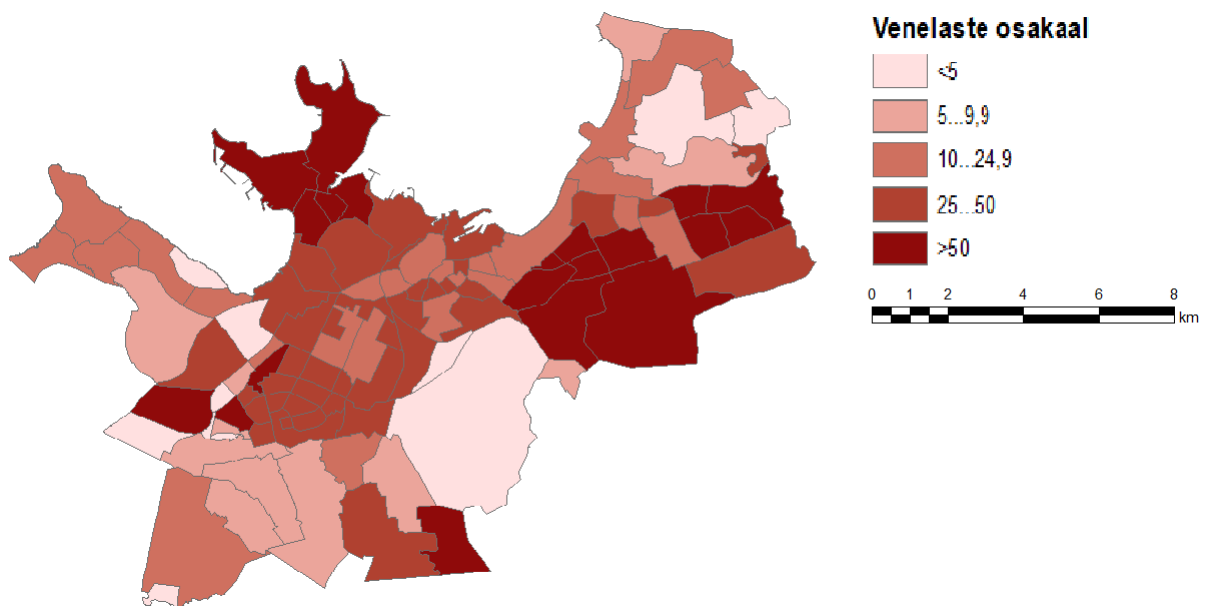
3. Tulemused

3.1. Venekeelse elanikkonna paiknemine 2000. aastal

Töös analüüsitakse venekeelse elanikkonna Tallinna-sisest rännet perioodil 2000-2011. Selleks, et mõista paremini vaatluse all oleval perioodil toimunud muutusi, kirjeldatakse ära algseis ehk venekeelse elanikkonna paiknemine aastal 2000.

Aastal 2000 oli venekeelne elanikkond esindatud peaaegu kõikides Tallinna linnaosades. Enim venekeelseid oli Põhja-Tallinna, Lasnamäe ja Mustamäe linnaosades (vt Joonis 2). Eraldi tuli välja ka Raudalu asum Nõmmel ning Astangu asum Haabersti linnaosas. 2000. aasta venekeelse elanikkonna paiknemine peegeldas endiselt suuresti nõukogude aja lõpu seisust, kus venekeelsed olid endiselt koondunud nõukogude perioodil ehitatud paneelilamupiirkondadesse, kuhu neile kortereid jagati.

Järgnevalt vaadatakse, kas vaatlusaluse perioodi jooksul on venekeelsed hakanud rohkem minema ka neisse piirkondadesse, kus neid aastal 2000 vähem oli.

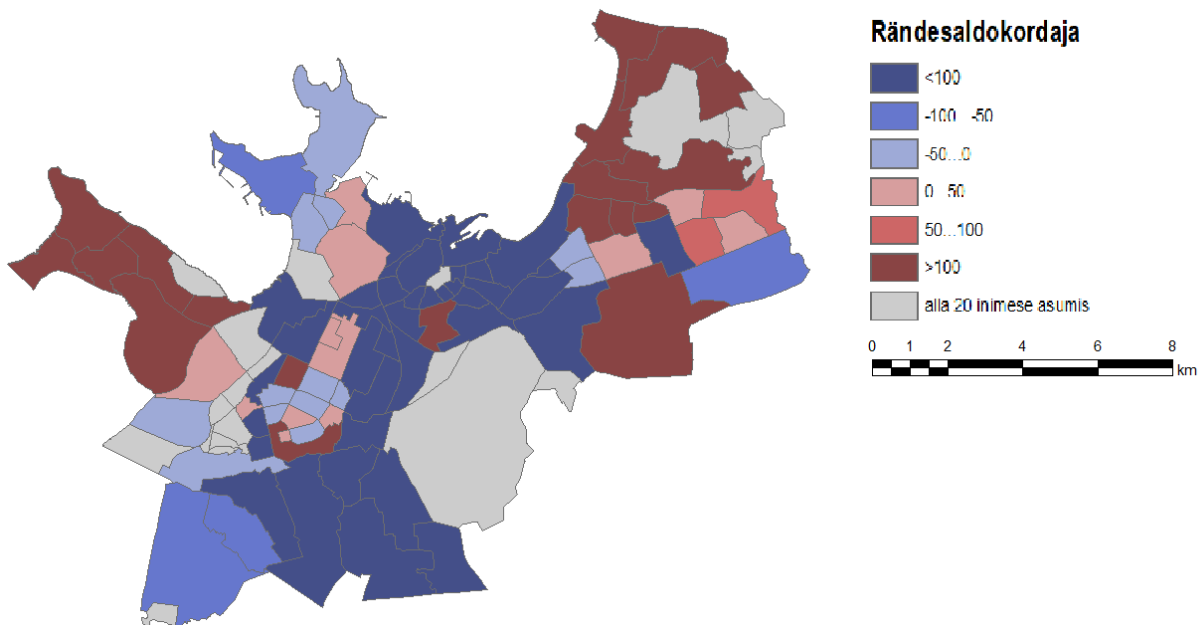

Joonis 2 Venekeelsete osakaal Tallinnas aastal 2000

3.2. Venekeelse elanikkonna paiknemine aastal 2011

2011. aasta andmete järgi on venekeelset elanikkonda kasvatanud kõige rohkem Haabersti ja Piritla linnaosad (vt Joonis 3). Mõlema aasta, nii 2000 kui ka 2011, puhul on venekeelsete jaoks populaarseimad linnaosad olnud Lasnamäe ning Mustamäe linnaosad. Võrreldes varasemaga on venekeelse elanikkonna suhteline osakaal langenud enim Põhja-Tallinna ning Nõmme linnaosades. Suuresti on muutunud olukord ka Astangu asumis, kus oli aastal 2000 venelaste osakaal väga suur, kuid aastaks 2011 on antud asum venekeelset elanikkonda pigem kaotanud. Kui aastal 2000 olid Nõmmel teatud piirkonnad venekeelse elanikkonnaga esindatud, siis aastaks 2011 on Nõmme linnaosa ning selles olevad erinevad asumid venekeelset elanikkonda ainult kaotanud. Venekeelset elanikkonda on hakanud sel perioodil rände läbi kaotama Põhja-Tallinna asumid, kuigi elanikkonna vähenemine ei ole seal nii suur kui Nõmmel. Suure erinevusega tulevad esile Haabersti ning Piritla linnaosad, mis on muutunud võrreldes aastaga 2000 oluliselt populaarsemateks piirkondadeks.

Edasises analüüsis püütakse välja selgitada, kas ja kuidas erineb venekeelsete siseränne erinevate tunnuste alusel.

Joonis 3 Venekeelse elanikkonna rändesaldokordajad Tallinnas, 2000-2011

3.3. Analüüsiialuse elanikkonna rändeintensiivsus

Järgnevalt analüüsitakse venekeelse elanikkonna rändeintensiivsust erinevate tunnuste kaupa (vt Tabel 1). Immigrantrahvastiku tunnustena on eraldi välja toodud põlvkonnad, vanus, haridus, keeleoskus ning kodakondsus.

Kolme uuritud põlvkonna rändeintensiivsus oli erinev. Esimese põlvkonna venekeelsete rändeintensiivsus oli märkimisväärselt madalam kui teisel kahel grupil. Mida rohkem olid venekeelsed seotud Eestiga (mida põlvkond edasi), seda mobiilsemaks muutusid inimesed. Esimeses põlvkonnas oli rändajaid kõige vähem (22%). Teises põlvkonnas tõusis rändajate osakaal enam kui kümne võrra ning rändajad moodustasid tervelt 39%. Kõige rohkem vahetasid elukohti kolmanda põlvkonna esindajad, kelle hulgast rändas 43%.

Keeleoskusest lähtuv rändeintensiivsuse erinevus polnud aga nii suur, kui esialgu eeldatud. Eesti keele oskajad rändavad eesti keelt mitte oskavatest rohkem, protsentuaalselt vastavalt 35% ja 29%.

Kodakondsuse puhul ilmneb, et kõige suurema rändeintensiivsusega on Eesti kodakondsusega inimesed, kellest rändavad 35%. Rändeintensiivsusest järgnevad määratlemata kodakondsusega inimesed, kellest rändavad 33%. Kõige väiksem rändeintensiivsus on Vene, Ukraina ja Valgevene kodakondsusega inimestel, kellest rändab 22%. Eesti kodakondsusega ning Vene, Ukraina ja Valgevene kodakondsusega inimeste rändeaktiivsus erineb lausa 13%.

Sotsiaalmajanduslikest tunnustest on näidatud haridus. Kuigi Hollandis tehtud töö (Bolt, Kempen 2010) leidis, et kõrgema haridustasemega inimesed on mobiilsemad, siis Tallinna puhul see väide paika ei pea. Nimelt on kõrgharidusega inimeste rändeintensiivsus madalam ning rändajad moodustavad 26%. Algharidusega inimeste seas on rändajaid protsentuaalselt 36%.

Vanuseliselt ilmnes, et nooremate inimeste rändeintensiivsus on suurem kui vanematel. Vanusevahemikus 15-29 moodustasid rändajad 52%; vanuses 55+ oli rändajate osakaal märgatavalt väiksem, nimelt 14%.

Ilmneb, et kõige rohkem rändavad vanusevahemikku 15-29 kuuluvad venekeelsed inimesed. 15-29 aastaste seas rändavad enam kui pooled (52%). Kõige väiksema rändeaktiivsusega on vanusegruppi 55+ kuuluvad venekeelsed inimesed, kellest rändab vaid 14%.

Tabel 1 Rändeintensiivsus erinevatel sotsiaalmajanduslike ja demograafiliste tunnuste lõikes, 2000-2011

Näitajad	Kokku	Rändajad	Rändeintensiivsus	Rändajate protsent
Põlvkonnad				
I põlvkond	52925	11517	217,6	21,8
II põlvkond	55982	21381	381,9	38,2
III põlvkond	15135	6515	430,5	43
Keeleoskus				
Oskab eesti keelt	56972	19981	350,7	35,1
Ei oska eesti keelt	67070	19432	289,7	29
Kodakondsus				
Eesti	53365	18633	349,2	35
Määratlemata	48628	15788	324,7	32,5
Vene, Ukraina ja Valgevene	21068	4676	221,9	22,2
Haridus				
Kõrgharidus	21022	5549	264	26,4
Vanus				
15-29	29181	15273	523,4	52,3
55+	21738	3111	143,1	14,3

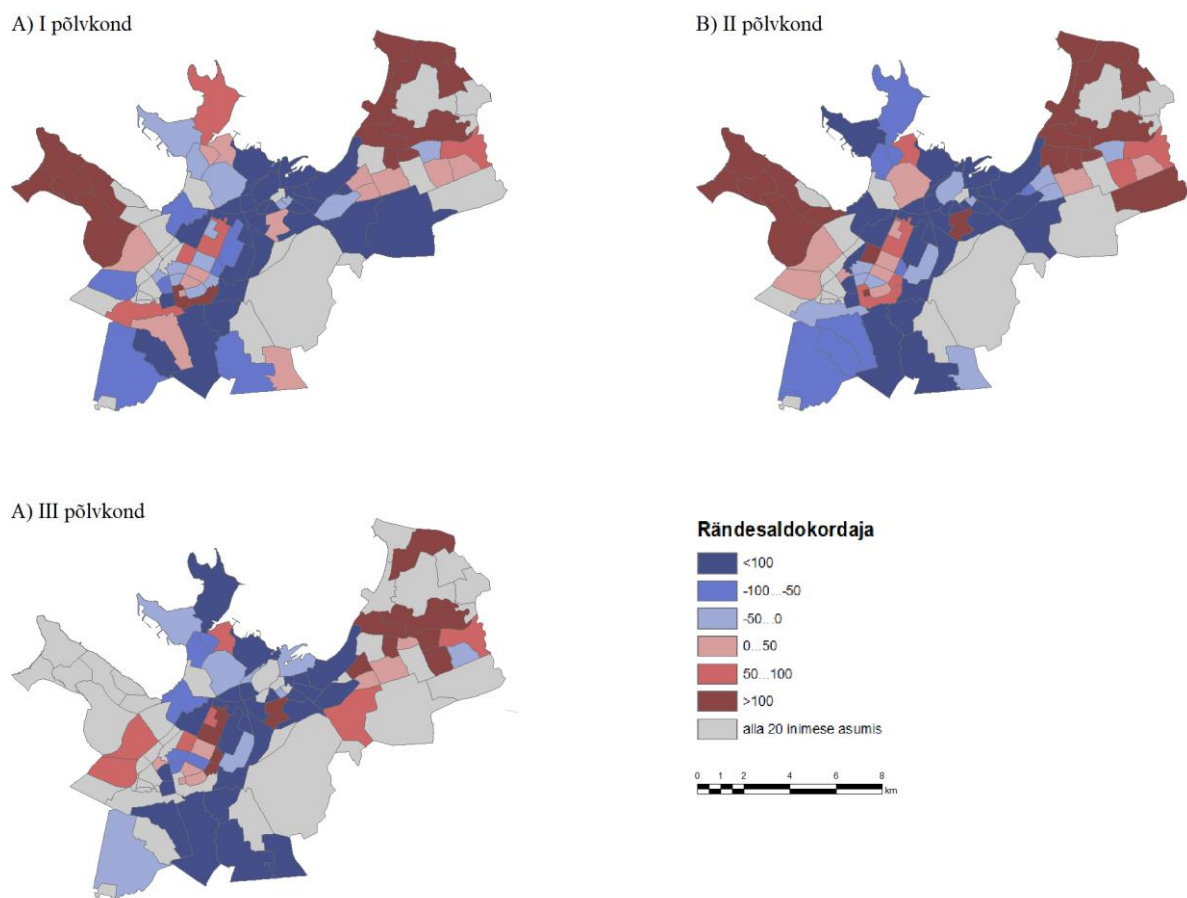
3.4. Muutused venekeelse elanikkonna paiknemises perioodil 2000-2011

3.4.1. Erinevused põlvkondade lõikes

Esimese põlvkonna puhul joonistuvad välja erinevused piirkondades, mis võivad või kaotavad venekeelset elanikkonda (vt Joonis 4). Selgelt hakkavad eristuma Haabersti, Pirita, Mustamäe ning Lasnamäe piirkonnad, mille puhul venekeelse elanikkonna arv on võrreldes varasemaga tõusnud. Esialgu tundub venekeelset elanikkonda koguvat ka Põhja-Tallinna linnaosa, kuid näiteks Kesklinn, Kristiine ja Nõmme pole antud elanikkonna jaoks levinud asukohavalikud.

Teise põlvkonna puhul on näha samu mustreid, mis esimeselgi. Jätkuvalt on suurema rändesaldokordajaga Haabersti, Mustamäe, Pirita ning Lasnamäe linnaosad. Võrreldes esimese põlvkonnaga, on Lasnamäe ning Mustamäe piirkonnad populaarsust kasvatanud. Samuti joonistuvad antud linnaosad konkreetselt välja. Kui varasemalt oli väiksem positiivne rändesaldokordaja ka mõnes Nõmme linnaosa asumis ning ka Põhja-Tallinnas, siis teise põlvkonda kuuluvate venekeelsete seas antud piirkonnad populaarsed ei ole ning piirkonnad kaotavad venekeelset elanikkonda.

Viimases uuritavas, kolmandas põlvkonnas, pole samuti toimunud suuri muutusi rändesaldokordajate näol. Eestlaste seas populaarsed Nõmme ja Põhja-Tallinn on jätkuvalt venekeelse elanikkonna seas ebapopulaarsed ning rõhk on pigem paneelelamute piirkondadel. Võrreldes kahe eelnevaga, on lisaks hakanud esile kerkima Ülemiste piirkond, kuid see ei muuda üldisi seaduspärasusi linnaosade eelistuses.

Joonis 4 Tallinna venekeelse elanikkonna rändesaldokordajad põlvkondade lõikes

Üheks põhjuseks, miks venekeelne elanikkond eelistab teatud piirkondades elada, võib pidada teatud piirkondades asuvaid venekeelseid haridusasutusi ning sellega seonduvat haridust. Lindemann ja Saar (2011) on välja toonud, et eestlaste ja venelaste haridustase erineb ning sellel on seos õpetamise keelega. Valdavalt vene keelt kõneleva elanikkonnaga kohtades on tõenäoliselt ka haridusasutused pigem venekeelsed, mis näitab, et tegu on hea venekeelse sotsiaalse infrastruktuuriga piirkondadega, kuhu antud keelt kõnelevatel isikutel on mugavam elama suunduda.

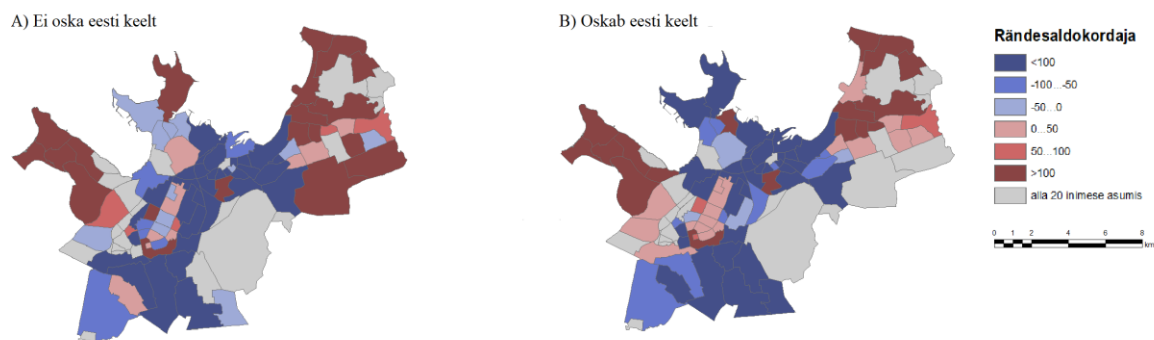
Lisaks keelekeskkonnale võib elukohavalikul mingiks piiranguks osutada ka majanduslik olukord, mille tõttu pole võimalust asuda elama eramajade piirkondadesse, kuigi viimane ei pruugi olla määrav faktor.

Kuigi eramajade piirkonnas oli sotsiaalmajanduslik olukord parem, kui paneelalamupiirkondades, siis 1999. aasta andmete põhjal Tallinnas ei kolinud kõrgema sissetuleku puhul nendesse piirkondadesse kus see iseloomulik oli. Haabersti ja Väike-Õismäe näitel, kus korterelamud populaarsed on, oli sotsiaalmajanduslik olukord võrdne eramajades elavate inimeste omadega. Ainult Lasnamäel, mis oli sel ajal võrdlemisi uus piirkond, olid sotsiaalmajanduslikud näitajad madalamad kui teistes piirkondades (Kährrik, Ruoppila 2002).

3.4.2. Erinevused keeleoskuse lõikes

Oluline immigrantrahvastiku tunnus on ka keeleoskus. Vaadeldes rändesaldokordajaid nende venelaste vahel, kes oskasid eesti keelt ning kes ei osanud eesti keelt (vt Joonis 4), tulid välja teatud erisused. Ka nende andmete põhjal on näha, et venekeelset elanikkonda võidavad pigem samad piirkonnad, mil varemgi, ehk vanad paneelamurajoonid.

Kui võiks eeldada, et eesti keelt kõnelevate venelaste arv võrreldes varasemaga kasvab rohkem ka eestikeelsetes naabruskondades, kuna keelebarjäär puudub, siis tulemus selline ei tulnud. Venekeelseid kaob jätkuvalt kesklinna, Nõmme, Pääskula jms populaarsetes eestlaste eramaja piirkondade, sõltumata keeleoskusest. Ainsa erandina käitub Karjamaa piirkond Põhja-Tallinnas, mis on eesti keelt kõneleda oskavaid venelasi juurde võitnud.

Joonis 5 Tallinna venekeelse elanikkonna rändesaldokordajad keeleoskuse lõikes

Eesti keelt mitte kõneleda oskavate inimeste puhul joonistuvad tugevalt välja Lasnamäe, Haabersti ja Pirita linnaosad. Suurimaks erinevuseks on Põhja-Tallinnas olev Paljassaare naabruskond, mis on venelasi juurde võitnud.

Keelekasutuse puhul omab kindlasti suurt mõju kohapeal olemasolev venekeelne infrastruktuur, näiteks Lasnamäel, kus on venekeelsed koolid ja lasteaiad. See meelitab ligi ka teisi venekeelt kõnelevaid isikuid ning näiteks eesti keelt mitteoskavate venelaste seas elamiseks mugavam variant.

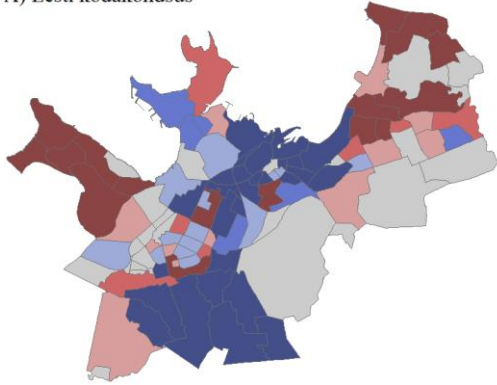
3.4.3. Erinevused kodakondsuse lõikes

Üks immigrantrahvastiku iseloomustav näitaja, mis puudutab elukohavalikuid, võib olla ka kodakondsus.

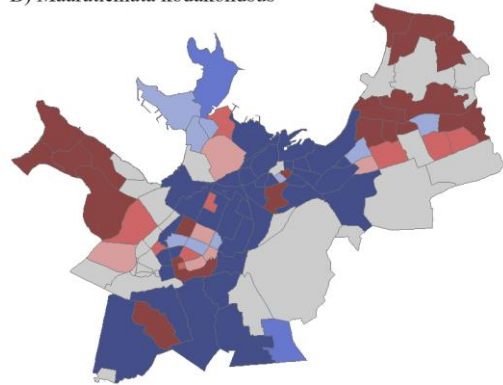
Kõige rohkem on piirkonnad võitnud Eesti kodakondsusega inimeste arvelt (vt Joonis 6), valdavalt domineerivad paneelilamupiirkonnad, kuid suurim erinevus teistega on Pääsküla naabruskonnas. Võib arvata, et Eesti kodakondsusega käib kaasas ka keeleoskus ning suurem integreerumine eestlastega. Nii määratlemata kodakondsusega kui ka Vene, Ukraina ja Valgevene kodakondsusega inimeste arvelt on Pääsküla venekeelne elanikkond märgatavalt vähenenud. Lisaks joonistub kodakondsuse järgi rändeintensiivsust arvutades jällegi Paljassaare piirkond, mis on välja joonistunud veel esimese põlvkonna ning eesti keelt mitte kõnelevate immigrantrahvastiku puhul. Lisaks joonistub veel välja Paljassaare asum, kus on Eesti ning Vene, Ukraina ja Valgevene kodakondsusega inimeste osakaal võrreldes

varasemaga kasvanud, kuid määratlemata kodakondsuse puhul antud asum kaotab venekeelset elanikkonda.

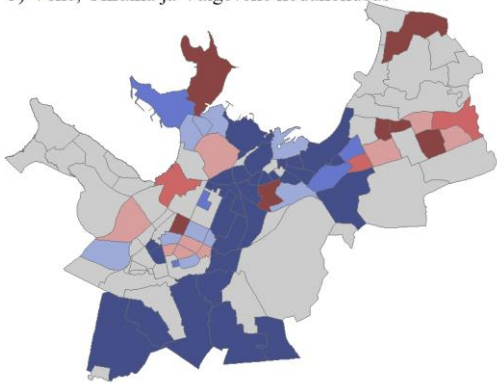
A) Eesti kodakondsus

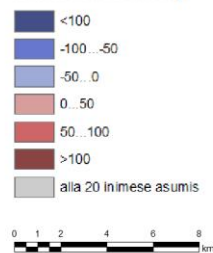
B) Määratlemata kodakondsus

C) Vene, Ukraina ja Valgevene kodakondsus

Rändesaldokordaja

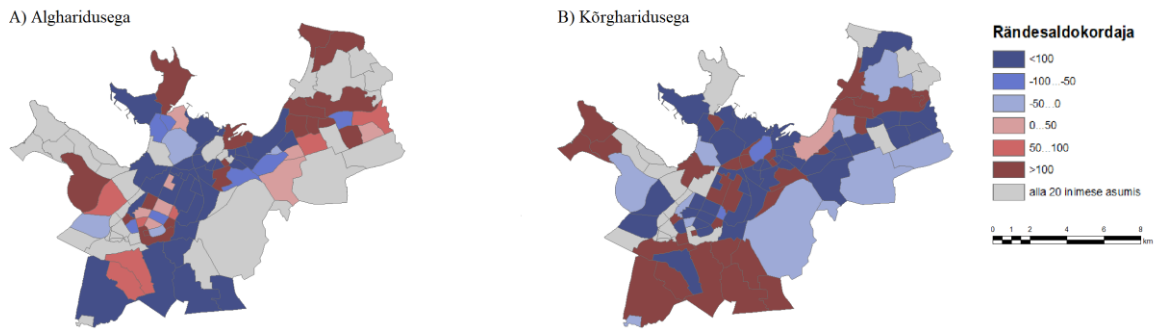

Joonis 6 Tallinna venekeelse elanikkonna rändesaldokordajad kodakondsuse lõikes

3.4.4. Erinevused hariduse lõikes

Venekeelse elanikkonna paiknemist linnaruumis mõjutab ka omandatud haridus (vt Joonis 8). Algharidusega inimeste seas joonistuvad välja Pikaliiva, Paljassaare, Mähe, Merivälja ning ka Lasnamäe ja Mustamäe piirkonnad. Kõrghariduse omandanud vene keelt kõneleva rahvastiku puhul kattub algharidusega rahvastikuga kõige paremini Lasnamäe piirkond, mis on mõlema haridustaseme puhul venekeelset elanikkonda juurde saanud. Kõrgharitud elanikkonna seas tuleb välja esimest korda Nõmme ja ka mõned Kesklinna ning Kristiine piirkonnad, kus rändesaldokordaja kasvanud on. Teiste näitajate järgi on viimased piirkonnad venekeelset rahvastikku pigem kaotanud. Tõenäoliselt on sellel seos majandusliku olukorraga, mil

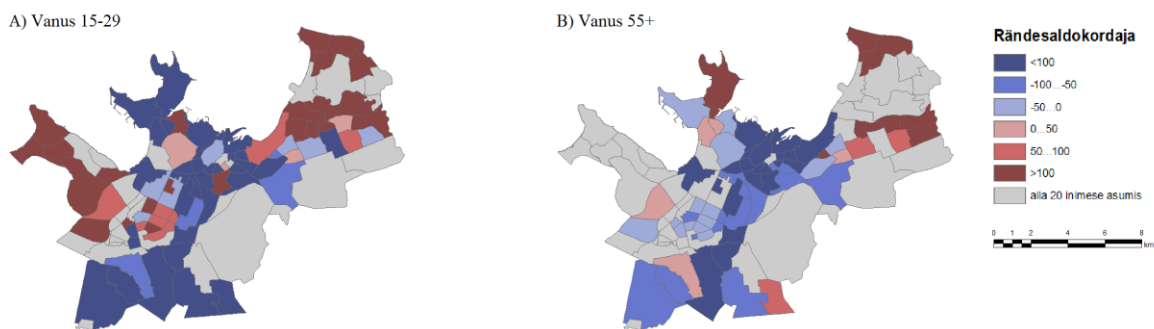
kõrghariduse omandanud inimestel on suurem sissetulek ning sellevõrra ka rohkem võimalusi, et kolida eramajade või kesklinna piirkondadesse, mis on kallimad.

Joonis 7 Tallinna venekeelse elanikkonna rändesaldokordajad hariduse lõikes

3.4.5. Erinevused vanuse lõikes

Vanuseline erinevus rändes tuleb välja nii rändeintensiivsuse kui ka rändesaldokordaja järgi erinevates Tallinna asumites (vt Joonis 7). On näha, et nooremisse vanuseklassi kuuluv venekeelne elanikkond hajub rändesaldokordaja järgi üle Tallinna rohkem kui vanuses 55+ olevad inimesed. Kõrgemaalaste inimeste puhul võivad elanikke Paljassaare, Merivälja, Mähe ja osad Lasnamäe naabruskonnad, teised piirkonnad pigem kaotavad selles eas venekeelset elanikkonda. Teiste populaarsete piirkondadena Lasnamäe ja Pirita kõrval tulevad välja ka Mustamäe ja Haabersti piirkonnad.

Joonis 8 Tallinna venekeelse elanikkonna rändesaldokordajad vanuse lõikes

4. Arutelu ja järeldused

Tallinnas moodustavad venekeelt kõnelevad isikud peaaegu poole linna rahvastikust, mistõttu on nende ruumilist käitumist linnas oluline jälgida. Vähemusrahvuste paiknemist linnas on Euroopas uuritud palju ning on välja tulnud, et vähemusrahvused koonduvad linnasiseselt sageli piirkondadesse, kus on ees juba nende rahvuskasulased ja sellised ruumilised muustrid ei kipu väga muutuma (Brade et al. 2009; Clark et al. 2014; Bolt, Kempen 2010; Triandafyllidou 2009; Freeman 2000). Ka Eesti näitel on etniline segregatsioon püsinud kaua. Kuigi teatud määral on toimunud hajumine uutesse piirkondadesse, võivad venekeelset rahvastikku endiselt olulisemad paneelilamupiirkonnad.

Juba aastal 2000 on näha, et venekeelne elanikkond koondub linnaruumis teatud piirkondadesse. Populaarseimad linnaosad olid sel ajal Lasnamäe ning Põhja-Tallinn. Aastaks 2011 on Põhja-Tallinn venekeelset elanikkonda pigem kaotanud, kuid Lasnamäe on jätkuvalt üks populaarsemaid linnaosi, mis venekeelset elanikkonda juurde võidab. Teiste piirkondadena, kus venekeelse elanikkonna osakaal võrreldes varasemaga suurenenud on, tulevad veel lisaks esile Haabersti ja Pirita linnaosad. Uurimistulemustest selguski, et venekeelse elanikkonna puhul on levinuimaks sihtkohtadeks paneelilamurajoonid.

Venekeelses elanikkonnas rändasid kõige rohkem noored - ehk siis vanusevahemikus 15-29 olevad inimesed ja kõige vähem vanuses 55+ olevad inimesed. Vanuseline rändeaktiivsus kinnitab seda, mida teooria on näidanud. Eesti siserändel aastal olid kõige suurema rändeaktiivsusega noored (vanusevahemik 15-29) ning kõige madalaima rändeaktiivsusega vanuses 50+ olevad inimesed (Tammur, 2009). See tähendab seda, et suure osa rände tulemustest kujundavadki noored.

Rändeintensiivsuse puhul tuleb välja, et oluliselt mõjutab linnasisest rännet seotus Eestiga. Nii on rändeintensiivsus suurem näiteks kolmanda põlvkonna puhul, kes on ise sündinud Eestis ning kelle vanemad on sündinud Eestis. Lisaks rändavad teistest rohkem ka need venekeelsed, kes oskavad eesti keelt ning kellel on Eesti kodakondsus. Eestiga seotuse olulisust on välja toonud ka Tammaru ja Kontuly (2010), kes leidsid, et mida rohkem ollakse Eestiga seotud, seda suurem on tõenäosus kolida enamusrahvuse seas populaarsetesse piirkondadesse, sealhulgas mängib suurt rolli eestlasest kaaslaste olemasolu. Kuigi antud uurimuses tuli välja, et mida rohkem olla Eestiga seotud, seda rohkem rännatakse, ei muutnud rändesaldokordaja järgi see linnasisese rände suundi. Eesti keele oskajate ja mitteoskajate hulgas on mõlema

näitaja puhul populaarseimad Haabersti, Lasnamäe ja Pirita linnaosad. Kuigi võiks arvata, et keeleoskus mängib olulisemat rolli muudesse piirkondadesse kolimisel, siis antud uurimuse puhul seda välja ei tulnud. Kolmanda põlvkonna rändesuunad on samuti paneelamupiirkondadesse. Kodakondsuse puhul rännatakse lisaks eelnevale ka natukene Nõmme linnaosa asumitesse, kuid suurem rõhk on ikka eelnevalt välja toodud Haabersti, Lasnamäe ja Pirita piirkondadel.

Üks suurimaid erinevusi tuleb ilmsiks, kui tunnuseks on haridus. Kuigi algharidusega inimeste rändeintensiivsus on suurem kui kõrgharidusega inimeste puhul, ilmneb oluline erinevus hoopis rändesuundades. Kõrgharidusega venekeelne elanikkond liigub lisaks tavapärasele paneelamupiirkondadele veel Kesklinna, Kristiinesse ja Nõmmele, mida peetakse tavaliselt just eestlaste seas populaarseteks elamupiirkondadeks. Sama järelduseni jõudsid oma töös ka Tammaru ja Kontuly (2010), tuues välja, et mida kõrgem on omandatud haridusaste, seda suurem on tõenäosus kolida enamusrahvuste piirkondadesse. Võib arvata, et siinkohal on seos ka materiaalse olukorraga, eeldusel, et kõrgharitud inimestel on paremad väljavaated tööturul, mis annab neile materiaalselt rohkem võimalusi kolimaks eramupiirkondadesse. Kuna haridus on üheks sotsiaalmajanduslikuks tunnuseks, siis võib ütelda, et venekeelse elanikkonna siseselt suunab rännet erinevatesse piirkondadesse kõige enam sotsiaalmajanduslik staatus.

Peamiseks põhjuseks, miks venekeelne elanikkond teatud piirkondadesse koguneb, võib pidada venekeelset keelekeskkonda ja sotsiaalset infrastruktuuri ning sarnasest kultuuriruumist tulenevat kogukonnatunnet. Teatud paneelamupiirkondades, näiteks Lasnamäel, on lisaks suurele venekeelsele elanikkonnale rajatud venekeelseid koole ning ka näiteks õigeuskirik, mis juba võibki antud linnaosa venekeelse elanikkonna seas populaarseks teha. Kindlasti on suur olulisus ka tuttavalt kultuuriruumil. Noorte venelaste seas tehtud uuring näitab, et nad ei identifitseeri end kui eestlasi, küll aga võivad arvestada vene kultuuriga (Parksepp, 2017). See näitab, et kultuuriline kuuluvus ei ole oluline ainult varasemalt, nõukogude perioodil, siia saabunud venelastel, vaid ka noorematel, Eestiga rohkem seotud olevatel inimestel. See võib kujundada kultuurilise kuuluvuse üheks olulisemaks tunnuseks piirkonna valikul Tallinna sisesel rändel.

Kokkuvõte

Käesolevas töös uuriti Tallinna venekeelse elanikkonna rännet linna siseselt erinevate immigrantrahvastiku ja sotsiaalmajanduslike näitajate järgi aastatel 2000-2011. Eesmärk oli teada saada venekeelse elanikkonna valikuid linnasisesel rändel. Selleks arvatati rändesaldokordajad erinevate tunnuste alusel, milleks olid erinevad põlvkonnad, vanus, keeleoskus, haridus ja kodakondsus.

Töö näitas, et erinevatest tunnustest olenemata oli suhteline rändekasv suurem samades piirkondades. Nendeks piirkondadeks olid suured paneelelamurajoonid, kuhu venekeelset elanikkonda nõukogude ajal elama suunati ning kuhu nad on jäänud siiani, näiteks Lasnamäe ja Mustamäe. Nende piirkondade populaarsus võib seisneda juba kohapeal olemasolevas infrastruktuuris, mis teevad antud kohad venekeelse elanikkonna jaoks atraktiivsemaks. Kuigi töö näitab, et venekeelse elanikkonna arvelt võidavad endiselt paneelelamupiirkonnad, siis tegelikult on nad hajunud ka piirkondadesse, kus neid varasemalt oli vähem (nt. Haabersti ja Pirita).

Kõige olulisem tunnus, mille alusel venekeelse elanikkonna Tallinna-sisene ränne eristus, oli haridus. Selgus, et kõrghariduse omandanud venekeelsed paiknevad linnasiseselt samamoodi kui madalama haridustasemega inimesed. Nii rändavad kõrgharitud inimesed rohkem piirkondadesse, mis muidu rändesaldokordaja järgi venekeelset elanikkonda pigem kaotanud on; sellised piirkonnad on näiteks Nõmme, Kesklinn ja Kristiine.

Üks olulisemaid seoseid, mis töös välja tuli, oli see, et mida rohkem on seoseid Eestiga, seda suurem on rändeaktiivsus ning tõenäosus kolida kontsentratsioonipiirkondadest eemale. Näiteks rändasid Eesti kodakondsusega venelased ka rohkem eestlaste seas populaarsetesse piirkondadesse.

Selle uurimistöö tulemused on olulised, kuna varem pole uuritud venekeelse elanikkonna linnasiseste rändesuundade muutuseid ning samuti pole venekeelset elanikkonda lahku löödud eri tunnuste alusel. Kuna tulemused olid esitatud eraldi tunnuste kaudu, tuleks tulevikus uurida täpsemalt konkreetse tunnuseklassi esindajaid, saamaks teada, mis on põhilised tõuketegurid ning põhjused mingitesse piirkondadesse rändamisel või mitte rändamisel. Venekeelse elanikkonna osakaalu tõttu Eestis, eriti Tallinnas, tuleks antud elanikkonna siserännet põhjalikumalt uurida kui seda senini tehtud on. Tarvis oleks uurida justnimelt põhjuseid, kuna rändesaldokordaja järgi rändesuundi uurides, saab teha ainult oletusi, miks

teatud sihtkohti teistele eelistatakse. Põhjuste väljaselgitamiseks tuleks uurida rohkem sotsiaalmajanduslikku tausta ja sissetulekuid ning võimaluse korral läbi viia ka intervjuusid hindamaks kultuurilise tausta mõju ning olulisust rändekäitumisel.

Summary

Russian-speaking population's internal migration in Tallinn in the period of 2000-2011

This bachelor thesis was focused on the migration of the Russian population in Tallinn from 2000 to 2011. As the Russian population forms about one third of the Estonian population and almost a half of the population of Tallinn, it is important to study their migration.

The aim of this study was to find out the preferences of the Russian-speaking population in urban migration in the city of Tallinn. This paper gives an overview of the preferred destinations on the basis of different features, which included different generations, age, language skill, level of education and nationality. The main research questions of this study are the following:

1. What are the trends in the inner-city migration of the Russian-speaking population in Tallinn?
2. Whether and how the inner-city migration destinations vary by different features?

The results of the study show that Russian-speaking population lives concentrated in the city of Tallinn. The most popular regions are Lasnamäe, Mustamäe and Haabersti. The results stayed mainly the same even after adding different features to the study.

The concentration of Russian-speaking population goes back to Soviet era. When Estonia was part of Soviet Union, large factories were built near Tallinn and due to the state controlled migration flows, Russian-speaking immigrants were sent to Tallinn in order to work in factories. Following that population of the city grew rapidly and new housing blocks were needed. As the housing was also controlled by state, Russian-speaking factory workers got to move there first. Those housing areas laid the foundation for the Russian-speaking community to grow in some certain city areas.

Even though the main destinations of migration stay over-all the same, there are still some factors that play an important role in choosing different areas to live in. One of those factors is the level of education. The study found that even though highly educated people migrate less than those with primary education, their destination choice differs. Highly educated people tend to move more to majority-populated areas, such as Nõmme, Kristiine and Kesklinn.

Other important outcome of this study is that ties with Estonia act positively in the case of migration. Those of the Russian-speaking population, who spoke Estonia and/or had Estonian citizenship migrated more than those who did not. Also, the possibility of moving to other than Russian-dominated areas are higher. This may come from the fact that language barrier plays an important role of everyday communication.

In conclusion it is important to research this topic further in order to get more knowledge in the terms of reasons, why Russian-speaking population tends to concentrate in certain regions. This analysis provided destinations, in which Russian-speaking population grew/decreased during the period from 2000 to 2011, but the reasons are just speculative. In order to get more information to understand the case better, studies of economic backgrounds and interviews with the members of the Russian population should be conducted.

Tänuavaldused

Tänan oma juhendajaid Kadi Mäge ja Kadri Leetmaad, kes mind suunasid ja pakkusid igakülgset abi nii teema valikul kui ka töö koostamisel.

Lisaks sooviks tänada sõpru ja perekonda, kes sel perioodil suureks moraalseks toeks olid. Tänan oma isa, Elmet Suitsot, minusse uskumise ja ka kirjavigade parandamise eest. Erilised tänud mu õele, Gerly-Maarja Rondole, kes korduvalt mu tööd läbi luges ja parandas ning samuti abistas töö inglise keelse poolega.

Kasutatud kirjandus

Bolt, G., van Kempen, R. (2010) Ethnic Segregation and Residential Mobility: Relocations of Minority Ethnic Groups in the Netherlands, *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 36:2, 333-354.

Boschman, van Ham (2015) Neighbourhood selection of non-Western ethnic minorities: testing the own-group effects hypothesis using a conditional logit model. *Environment and Planning A* 47, 1155-1174.

Brade, I., Herfert, G., Wiest, K. (2009) Recent trends and future prospects of socio-spatial differentiation in urban regions of Central and Eastern Europe: A lull before the storm? *Cities* 26, 233-244.

Clark, W. A. V. (2009) Changing residential Preferences across Income, Education, and Age. Findings from the Multi-City Study of Urban Inequality. *Urban Affairs Review* 44:3, 334-355.

Clark, W. A. V., van Ham, M., Coulter, R. (2014) Spatial mobility and social outcomes. *Journal of Housing and the Built Environment*, vol 29, no. 4, 699-727.

Clark, W., Coulter, R. (2015) Who wants to move? The role of neighbourhood change. *Environment and Planning A* 47, 2683-2709.

Florax, R. J. G. M., de Graaff, T., Waldorf, B. S. (2004) A Spatial Economic Perspective on Language Acquisition: Segregation, Networking, and Assimilation of Immigrants. *Environmental and Planning A* 2005 37:10, 1877-1897.

Freeman, L. (2000) Minority Housing Segregation: A Test of Three Perspectives, *Journal of Urban Affairs*, 22:1, 15-35.

Jõeveer, J. (2003) Siserände vanuseerinevused. *Statistikaaamer: Ränne üleminekuaja Eestis*. 28-47.

Leetmaa, K. 2016/2017. Elukoht kui lõimumise mõõdupuu: muutused keelekogukondade elukohtade eraldatuses. Eesti inimarengu aruanne 2016/2017. <https://inimareng.ee/sisseranne-ja-loimumine/elukoht-kui-loimumise-moodupuu/>

Mägi, K., Leetmaa, K., Tammaru, T., van Ham, M. (2016) Types of spatial mobility and change in people's ethnic residential contexts. *Demographic Research*, Vol 34:41, 1161-1192.

Org, A. (1989) Korteriolud (Housing Conditions), In: Tallinna Taastootmismehhanism ja Arengustrateegia (Tallinn Renewal Mechanism and Development Strategy) (Ed., Pavelson, M.), Tallinna Linnauurimuse Instituut, Tallinn.

Parksepp, A. (2017) Describing Russian-speaking youngsters as Estonian citizens. Magistritöö. Tartu Ülikool.

Ruoppila, S., Kährrik, A. (2002) Socio-economic residential differentiation on post-socialist Tallinn. *Journal of Housing and the Built Environment* 18, 49-73.

Tallinn arvudes 2018. <https://www.tallinn.ee/est/Tallinn-arvudes>.

Tammaru, T., Kontuly, T. (2010) Selectivity and Destinations of Ethnic Minorities Leaving the Main Gateway Cities of Estonia. *Population, Space and Place* 17, 674-688 (2011).

Tammaru, T., Kulu, H. (2003). The Ethnic Minorities of Estonia: Changing Size, Location and Composition. *Eurasian Geography and Economics* 44:2, 105–120.

Tammaru, T. Kulu, H., Kask, I. 2003 .Siserände üldsuunad. Statistikaamet: Ränne üleminekuaja Eestis. 5-23.

Tammaru, T., van Ham, M., Leetmaa, K., Kährik A. & Kamenik, K. (2013) The Ethnic Dimensions of Suburbanisation in Estonia, *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 39:5, 845-862.

Tammur, A. (2009) Siserände suundumused. *Kogumikus Ränne*, Statistikaamet, 35-49.

Triandafyllidou, A. (2009) Migrants and ethnic minorities in post-Communist Europe. *Ethnicities*, Vol 9:2, 226-245.

Van Kempen R and Özüekren AS (1998) Ethnic segregation in cities: New forms and explanations in a dynamic world. *Urban Studies* 35: 1631–1653.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Elina Maarja Suitso,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose Venekeelse elanikkonna Tallinna-sisene ränne perioodil 2000-2011,

mille juhendajad on Kadi Mägi ja Kadri Leetmaa,

- 1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
 - 1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, **28.05.2018**